

SAMARQAND VILOYATIDA QANDLI DIABET ASORATLARI UCHRASH CHASTOTASI

Ilmiy rahbar: **Daminov Abdurasul Taxirovich**

Endokrinologiya kafedrası assistenti,
Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

Sa'dullayeva Shamsiyabonu Muxiddin qizi

2- son Davolash ishi fakulteti 503-guruh

Ismoilova Sitora Isroil qizi

2 -sonli Davolash fakulteti 506- guruh

Kalit so'zlar: qandli diabet, diabetik nefropatiya, asoratlar, belgilar.

MUHIMLIGI: Qandli diabet (QD) - insulinning yetarli darajada ishlab chiqarilmasligi yoki uning ta'siri mexanizmi buzilishi bilan bog'liq bo'lgan juda jiddiy va xavfli kasallik. Ma'lum bo'lishicha, QD genetik, immunologik mexanizmlar, shuningdek, noqulay ekologik omillarga asoslangan geterogen xususiyatga ega. Muayyan bemorda diabet rivojlanishining sabablari har doim ham yetarlicha aniq emas [1]. Ushbu kasallik (QD) barcha mamlakatlar va barcha yoshdagi bemorlar uchun global sog'liq muammosidir. 2030 yilga kelib sayyoramizdagi har 15 kishi qandli diabetga chalinadi. Biroq, diabet bilan og'rigan bemorlarning yarmidan ko'pi samarali davolash va nazorat qilish usullari mavjudligiga qaramay, kasallikning qoniqarli kompensatsiyasiga, yaxshi sog'liq va hayotning yuqori sifatiga erisha olmaydi. O'z navbatida, surunkali giperglikemiya va bemorlarda nazoratning yo'qligi diabet asoratlarining rivojlanishiga yordam beradi, bu esa pirovard natijada ularning taqdirini belgilaydi.(2) Har yili qandli diabet bilan kasallanganlar soni tez sur'atlar bilan o'sib bormoqda. Prognozlarga ko'ra, 2040 yilga kelib bemorlarning prognoz qilinayotgan soni 642 millionni tashkil etadi [11]3. Surunkali giperglikemiya turli organlarning, ayniqsa asab, yurak-qon tomir tizimlari, buyraklar va ko'rish organlarining shikastlanishi va disfunktsiyasi bilan birlashtiriladi. QD tashxisi qo'yilgan vaqtga kelib, bemorlarning deyarli yarmida yuzaga keladigan asoratlar kasallikning birinchi ko'rinishi bo'lib, kasallikning diagnostikasi va davolashidagi zamonaviy yutuqlarga qaramay, ko'pchilik bemorlar uchun asosiy muammo bo'lib qolmoqda (10)4 .Diabetning mavjudligi ko'p sonli o'tkir va surunkali asoratlarni rivojlanishiga olib kelishi mumkin. 19 yoshdan 64 yoshgacha bo'lgan (n = 85 442) diabetga chalingan bemorlarning elektron tibbiy yozuvlarini o'rgangan retrospektiv tadqiqoti natijalariga

ko'ra, 2017 yilda bunday bemorlarda o'tkir asoratlarning chastotasi 14% ni tashkil etdi [5]5. Eng ko'p uchraydigan o'tkir asoratlar infeksiyalar (58,3%), qon yoki ular bilan bog'liq metabolik kasalliklar (20,5%) va insult yoki vaqtinchalik nevrologik buzilishlar (6,8%) edi. Qandli diabet bilan og'riqan bemorlarda surunkali asoratlarning tarqalishi 2017 yilda 77% ni tashkil etdi [5]6. Qandli diabetning davom etishi turmush tarzi omillari, davom etayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, aholining o'sishi, urbanizatsiya va aholining qarishi bilan bog'liq.

Ta'rifga ko'ra I.I. Dedova, qandli diabet (QD) - mutlaq (1-toifa) yoki nisbiy (2-toifa) insulin etishmovchiligi natijasida kelib chiqadigan tizimli geterogen kasallik bo'lib, dastlab uglevod almashinuvida, so'ngra barcha turdagi metabolizmga buzilishlarga olib keladi, bu esa oxir-oqibatda shikastlanishga olib keladi. Qandli diabet - surunkali giperqlikemiya bilan tavsiflangan metabolik kasalliklar guruhi bo'lib, bu qon tomirlari endoteliyasining shikastlanishi va disfunktsiyasiga olib keladi va natijada turli organlar, ayniqsa buyraklar, yurak, ko'zlar va asab tizimining disfunktsiyasi [4]8. Qandli diabetning tez-tez uchraydigan asoratlariga nefropatiya, retinopatiya, diabetik oyoq, polineyropatiya, yurak-qon tomir etishmovchiligi va buyrak etishmovchiligi (diabetik nefropatiya) kiradi. Diabetik nefropatiya qandli diabetda yuzaga keladigan buyrak tomirlarida o'ziga xos patologik o'zgarishdir. Ushbu asorat glomerulosklerozga olib keladi, shuningdek, buyraklarning filtrlash funksiyalarini kamaytiradi va surunkali buyrak etishmovchiligi (CRF) rivojlanishiga yordam beradi.

MAQSAD: turli yoshdagi odamlarda qandli diabetning tez-tez uchraydigan asoratlarini o'rganish.

MATERIALLAR VA USULLAR: Kasallik asoratlarini o'rganish uchun Samarqand viloyati endokrinologiya markazida 2023-yil uchun bemorlardan ma'lumotlar yig'ildi. 982 bemorning ma'lumotlari o'rganildi, ulardan 563 nafari erkaklar va 419 nafari ayollar.

O'rganish natijalari: Bemorlar orasida eng ko'p uchraydigan asorat 703 bemorda diabetik nefropatiya, 126 bemorda polineyropatiya, 8 bemorda diabetik oyoq va 145 bemorda yurak-qon tomir tizimining asoratlari bo'ldi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, diabetik nefropatiyani o'z vaqtida davolash surunkali buyrak etishmovchiligiga olib keladi. Nefropatiyaning dastlabki belgilari siyishning ko'payishi, qon bosimining tez-tez ko'tarilishi, shishish va sog'lig'ining yomonlashishi edi. Instrumental laboratoriya tekshiruvlari kreatininning ko'payishini ko'rsatdi. Diabetik nefropatiya bilan kasallangan 703 nafar bemorning 548 nafari 47 yoshdan oshgan, 148 nafari 30 yoshdan 45 yoshgacha, 7 nafari 25 yoshdan 30 yoshgacha bo'lgan bemorlardir. Davolash konservativ usul bilan boshlandi, 8 nafar bemorda konservativ davo natija bermadi va gemodializ buyurildi.

Xulosa: Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, diabetik nefropatiya diabetning tez-tez uchraydigan asoratlari bo'lib, o'z vaqtida davolash o'limga va buyrak etishmovchiligiga olib keladi. Giyohvand terapiyasi ACE ingibitorlarini, statinlarni qabul qilishni, APF ingibitorlarini qabul qilishni o'z ichiga oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Damirov Abdurasul Takhirovi RSU. FEATURES OF THE CLINIC, REHABILITATION, TREATMENT OF AUTOIMMUNE THYROIDITIS IN THE CONDITIONS OF THE IODINE-DEFICIENCY REGION. Published online April 12, 2023. doi:10.5281/ZENODO.7820412
2. Salimova DE, Damirov AT. A CLINICAL CASE BASED ON THE EXPERIENCE OF TREATING HYPERTENSION IN A PATIENT WITH TYPE 2 qandli diabet, OBESITY AND VITAMIN D DEFICIENCY. *Educ Res Univers Sci.* 2023;2(12):150-154.
3. Karimova N.A., Kurbanova N.S. Disorders of physical development in adolescents and its complications // *Journal of Cardiorespiratory Research.* - 2021. - Vol. 2. - No. 2.
4. Sobirovna K. N. Factors determining the clinical significance of depeptidyl peptidase 4 inhibitors in the treatment of patients with type 2 qandli diabet // *World Bulletin of Public Health.* 2022. T. 8. – C. 67-72.
5. Shukhratovna SD, Suratovich OF. МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОРЫ НАДПОЧЕЧНИКОВ ПОТОМСТВА КРЫС В ОНТОГЕНЕЗЕ В УСЛОВИЯХ ВНУТРИУТРОБНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ ПЕСТИЦИДОВ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗМ МАТЕРИ (ОБЗОРНАЯ СТАТЬЯ). *JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE.* 2023;8(4). Accessed January 12, 2024. <https://tadqiqot.uz/index.php/biomedicine/article/view/8217>
8. Ибрагимов УС, Туракулов ЖТУ, Гуломов ШНУ, Салимова ДЭ. Просвещение пациентов: Гипогликемия (низкий уровень глюкозы в крови) у людей с диабетом. *Science and Education.* 2023;4(4):226-233.
9. Курбонова Н.С. Негматова Г.Ш. "Эриктильная дисфункция у больных сахарным диабетом и ее клинический анализ"// *Биомедицина ва амалиёт 5.1 сон.* 160-165 бет. 2022 йил.
10. Шухратовна СД, Кахрамонович ЮУ, Махмудович КТ. Структурные изменения сосудисто-стромального комплекса щитовидной железы при эутиреоидной и токсических формах зоба. *Научный журнал.* 2019;(10 (44)):67-69.

11. Salimova DE, Daminov AT. A CLINICAL CASE BASED ON THE EXPERIENCE OF TREATING HYPERTENSION IN A PATIENT WITH TYPE 2 qandli diabet, OBESITY AND VITAMIN D DEFICIENCY. Educational Research in Universal Sciences. 2023;2(12):150-154.

12. Qahramonov FA, Amirov BY, Tursunboyeva LI, Daminov AT. Autoimmun tireoidit bilan kasallangan bemorlardagi funksional buzilishlarning differensial diagnostikasida qalqonsimon bez zichligini aniqlash. Science and Education. 2023;4(3):82-86

13. Choriyev S, Gadoeva Z, Mardonova F, Jurakulov F, Hafizov S, Daminov AT. Changes in the thyroid gland in the long period after a new coronavirus infection. Science and Education. 2023;4(12):102-106.

14. Daminov A, Khaydarov O, Hasanova M, Abdukakhorova R. COMPLICATIONS OF GLUCOCORTICOID THERAPY IN PATIENTS DIABETES SURVIVED COVID-19. Евразийский журнал медицинских и естественных наук. 2023;3(4):197-200.

15. Shukhratovna NG, Erkinovna SD, Suxrobovna XM, Ikromovna AZ. qandli diabet, ISCHEMIC HEART DISEASE AND ARTERIAL HYPERTENSION. PEDAGOG. 2022;5(5):381-386.